

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

ПРИТОЛЮК НАТАЛЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 342.9: 343.5 [316.362]

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ
НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Кропивницький – 2022

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Сербин Руслан Андрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
проректор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Журавльов Дмитро Володимирович,
Офіс Президента України,
Департамент з питань громадянства, помилування,
державних нагород,
керівник управління з питань помилування

кандидат юридичних наук, доцент
Максименко Наталя Володимирівна,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Захист відбудеться 19 листопада 2022 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.05 Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1

Автореферат розіслано 17 жовтня 2022 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Сокурєнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Стратегічно важливим в діяльності правоохоронних органів, органів освіти, державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування постає питання запобігання та протидії насильству в сім'ї. Насильство в сім'ї, безсумнівно, є найстрашнішим видом насильства, оскільки кривдником є найближча людина – член сім'ї, а природним середовищем життя людини є сім'я. Саме в ній людина народжується, виховується, дорослішає та формує власну особистість. Однак, це середовище не завжди виконує належним чином свої основні функції. Невтручання в насильство в сім'ї, яке може вважатися «сімейною таємницею» призводить до глибокого вкорінені проблеми в суспільстві, адже якщо не вживати жодних заходів, то ситуація із насильством в сім'ї може стати постійною, що в свою чергу є небезпечним явищем, яке може підірвати інститут сім'ї, а найголовніше зводить на ніщо конституційні положення, відповідно до яких людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

У 2021 році органи та установи, що протидіють домашньому насильству в Україні, зафіксували більш як 284 тисячі звернень про вчинення домашнього насильства¹. За даними авторського соціологічного опитування, 80% опитаних респондентів прямо або опосередковано (через близьких родичів) стикалися з фактами насильства в сім'ї, це вказує, що, на жаль, в Україні насильство в сім'ї є стихійним явищем. Домашнє насильство широко визнано серйозним порушенням прав людини та важливою проблемою громадянського суспільства із значними наслідками для фізичного та психологічного здоров'я особи, яка є потерпілою від такого насильства, а відтак належним чином законодавчо закріплене адміністративно-правове регулювання спеціальних заходів щодо запобігання та протидії насильству в сім'ї, захист особи від жорсткого поводження має стати пріоритетом держави, результатом чого має стати виведення досконалої системи державних механізмів протидії насильству в сім'ї та формування якісного, кількісного та фахового кадрового забезпечення, яке зможе професійно виконувати проблемні питання щодо запобігання та протидії насильству в сім'ї.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Тематика насильства в сім'ї, як предмет адміністративного права, була комплексно розкрита з різних аспектів, зокрема, у працях Н. Лесько² особливо ґрунтовно сформовано забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері

¹ У соцслужбі розповіли, хто і в яких регіонах найчастіше скаржився на домашнє насильство у 2021 році. Громадське: офіційний веб-сайт. 2021. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-socsluzhbi-rozpovili-hto-ta-v-yakih-regionah-najchastishe-skarzhivsvya-na-domashnye-nasilstvo-u-2021-roci>

² Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дис. доктора юридичних наук: 12.00.07; Національний університет «Львів. Політехніка». Львів, 2019. 489 с.

захисту дітей від насильства. К. Довгунь³ системно розкрила засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. У роботі І. Горбач-Кудря⁴ розкрито адміністративно-правові засади застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. Сучасну діяльність Національної поліції України у площині протидії домашнього насильства монографічно розкрито у роботах І. Скакун⁵ та А. Стариченко⁶.

Окремі питання адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні розкрили у своїх наукових доробках такі вчені як М. Акімов, М. Бакаїм, Я. Бенедик, А. Берендєєва, А. Блага, А. Волощук, І. Горбач-Кудря, Г. Горбова, Л. Гриценко, В. Гришко, К. Гурковська, К. Гусєва, О. Дащенко, О. Дмитрашук, О. Дрозд, А. Друзенко, О. Дудоров, Д. Журавльов, І. Зуєва, Р. Кифлюк, О. Коломоєць, О. Коротун, К. Левченко, М. Легенька, І. Літвінова, О. Ломакіна, Н. Максименко, О. Мальцева, А. Манжула, С. Мінченко, В. Приступ, С. Родін, Н. Романишин, Р. Сербин, С. Слабко, Г. Собко, Є. Соболь, О. Старчук, О. Стрельченко, Л. Сукмановська, А. Танько, Г. Терещук, В. Томіна, Ю. Турлова, О. Черевач, Н. Шамрук, Я. Юрків та інші.

Загалом, протидія та боротьба з насильством в сім'ї є доволі актуальним питанням в сучасному світі, що підштовхує вітчизняне законодавство на створення спеціальних заходів з урахуванням позитивного міжнародного досвіду, можливо, ратифікації таких міжнародних норм, які могли б протидіяти такому насильству, а також запобігати його вчиненню або повторному вчиненню. Система таких заходів повинна постійно розширюватися та удосконалюватися, щоб вчасно та в повному обсязі реагувати на насильство в сім'ї. Позитивним та важливим є той факт, що Україна долучилася до більшості міжнародних договорів, які містять основні прогресивні принципи та методи протидії насильству в сім'ї, що в свою чергу повинно позитивно вплинути на норми вітчизняного законодавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження узгоджується з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР, Конвенції Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, ратифікованої Законом України від 21 вересня 2010 р. № 2530-VI, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної

---

³ Довгунь К.В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: дис. кандидата юридичних наук 12.00.07; Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. 202 с.

⁴ Горбач-Кудря І.А. Адміністративно-правові засади застосування спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству: дис. кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07; Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. 371 с.

⁵ Скакун І.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо протидії домашньому насильству: дис. доктора філософії 081-Право; Національна академія внутрішніх справ, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020. 248 с.

⁶ Стариченко А.О. Діяльність Національної поліції по охороні прав дітей в Україні: адміністративно-правові аспекти: дис. доктора філософії 081-Право; Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2022. 263 с.

експлуатації та сексуального насильства, ратифікованої Законом України від 20 червня 2012 р. № 4988-VI, Європейської конвенції про здійснення прав дітей, ратифікованої Законом України від 3 серпня 2006 р. № 69-V, Конвенції про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182, ратифікованої Законом України від 5 жовтня 2000 р. № 2022-III, Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року, схваленого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2017 р. № 728-р., Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; планів науково-дослідної роботи Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Концептуально-методологічні засади правового регулювання процесу європейської інтеграції України» (державний реєстраційний номер 0116U006126).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теорії адміністративного права, норм спеціалізованого законодавства та практики діяльності суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, розкрити правові засади, визначити сучасні особливості та сформулювати новітні тенденції адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї.

Для досягнення поставленої мети в роботі заплановано розв'язати наступні *завдання*:

- виділити ознаки насильства в сім'ї, як предмету адміністративного права;
- поділити загальні періоди генезису розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні;
- розкрити нормативно-правове регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї;
- охарактеризувати спеціальні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні;
- сформулювати особливості обмежувального припису стосовно кривдника як адміністративного заходу;
- визначити поняття та специфіку профілактичного обліку як спеціального адміністративного заходу протидії домашньому насильству;
- розкрити адміністративну специфіку системи суб'єктів, на які покладається обов'язок щодо здійснення заходів із попередження насильства в сім'ї в Україні;
- виділити основні форми участі громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї;
- здійснити аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження та протидії насильства в сім'ї.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів із попередження насильства в сім'ї.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання реалізації спеціальних заходів із попередження насильства в сім'ї.

Методи дослідження. Основою дисертаційної роботи стали фундаментальні загальнонаукові та спеціально-юридичні методи наукового пізнання. Метод *діалектики* дозволив сформулювати теоретико-методологічні засади насильства в сім'ї, розкрити його ознаки та причини як соціального явища (розділ 1). *Історичний* метод використано щодо розкриття генезису розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні (підрозділ 1.2). Емпіричний метод *опису* застосовано щодо розкриття сучасного стану адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї (підрозділ 1.3).

Теоретичні методи *аналізу* та *синтезу* дозволили визначити сучасні особливості та сформулювати новітні тенденції адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї (підрозділ 1.3, розділи 2, 3). *Формально-юридичний* метод використано при аналізі чинного національного, міжнародного та зарубіжного законодавства (підрозділ 1.3, розділи 2, 3). Метод *узагальнення* став у нагоді при формуванні особливостей аналізованого предмету дослідження (підрозділ 1.2, розділ 2). *Функціональний* метод застосовано щодо розкриття системи установ та недержавних організацій, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї (підрозділи 3.1, 3.2).

Порівняльно-правовий метод дозволив здійснити аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження та протидії насильства в сім'ї (підрозділ 3.3). Метод *правотворчості* використано при визначенні конкретних напрямків вдосконалення законодавства у сфері протидії насильства в сім'ї (розділ 3). *Конкретно-соціологічний* використано при проведенні авторського соціологічного опитування (додаток Б до дисертації).

Емпіричну базу дисертації становлять узагальнення практики діяльності Національної поліції України щодо фактів виявлення домашнього насильства, статистичні відомості Державної служби статистики України та Національної соціальної сервісної служби України за 2020–2021 роки, дані з Єдиного державного реєстру судових рішень, рішення Європейського суду з прав людини, офіційні звіти міжнародних та національних громадських організацій у сфері фактів виявлення домашнього насильства.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є новітнім комплексним дослідженням адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї, у якому сформовано низку нових науково-теоретичних та практичних положень, висновків та пропозицій для розвитку спеціалізованого законодавства, практичної діяльності суб'єктів з попередження насильства в сім'ї та теорії адміністративного права. Основними з них є такі:

уперше:

– юридично розтлумачено наслідки вчинення насильства в сім'ї як предмет адміністративного права, що зумовлюють два напрями – негативно-соціальний та негативно-особистісний, перший проявляється у дискредитації інституту сім'ї в суспільстві, другий проявляється у порушенні прав, свобод та інтересів осіб-жертв, посяганні на їх життя та здоров'я, з подальшим високим ризиком формування у жертв-індивідумів девіантної поведінки;

– аналізуючи норми профільного законодавства розкрито адміністративну сутність запобігання домашньому насильству, що є комплексним процесом відвертання, недопущення та попередження негативного явища в суспільстві – домашнього насильства шляхом застосування адміністративних спеціальних заходів та інструментів у межах публічних та внутрішніх процедур, що реалізується через: 1) формування кваліфікованої системи суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству; 2) створення та впровадження спеціальних програм для кривдників для виправлення їх поведінки та попередження системності домашнього насильства; 3) проведення публічних кампаній, заходів, роз'яснювальної роботи, виховних програм серед суспільства для формування належної правосвідомості; 4) вивчення стану та ситуації суспільства щодо фактів вчинення домашнього насильства, формування відповідних статистичних та аналітичних даних, які публічно поширюються в суспільстві; 5) здійснення науково-дослідної діяльності, розвиток міжнародної співпраці у сфері запобігання домашнього насильства;

– з позиції функціонального підходу розкрито виконання програм для кривдників, як спеціальний захід, особливістю якого є надання професійної, кваліфікованої, психологічної допомоги кривднику шляхом проведення з ним спеціальних, організаційних, індивідуальних заходів, терапій, тренінгів та практик, що спрямовані на формування правильного усвідомлення кривдником своїх дій, виправлення його девіантної поведінки, запобігання вчинення домашнього насильства у конкретній сім'ї;

удосконалено:

– періодичність розвитку адміністративного регулювання реалізації заходів із попередження насильства в сім'ї у національному історико-правовому просторі з виділенням особливостей, притаманних кожному етапові нормативного врегулювання питання;

– термінологічне значення термінового заборонного припису як спеціального адміністративного заходу протидії насильству в сім'ї, що полягає у негайному застосуванню органами Національної поліції до кривдника спеціальних зобов'язально-обмежуючих приписів будь-якого контактування, спільного перебування чи проживання на встановлених законодавством обмежений строк задля забезпечення захисту та безпеки життя та здоров'я жертв домашнього насильства;

– практичне розуміння обмежувального припису стосовно кривдника як спеціального адміністративного заходу протидії насильству в сім'ї, що застосовується за заявою жертви, її представників чи родичів в судовому порядку у вигляді обмежувальної заборони кривдника втручатися в життя

жертви, контактувати з жертвою чи спільно проживати на визначений судом строк з метою протидії домашнього насильства, гарантування безпеки життя та здоров'я жертви, виправлення девіантної поведінки кривдника;

– наукове розуміння ролі Національної поліції України як ключового суб'єкта системи запобігання та протидії домашньому насильству, що виконує превентивну, правоохоронну та правозахисну функцію, та як публічний орган влади реалізує спеціальні заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству, застосовуючи в разі потреби заходи адміністративного примусу щодо кривдників;

отримали подальшого розвитку:

– практичні положення щодо сучасного стану адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї, основною тенденцією розвитку якого має стати впровадження норм Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами («Стамбульської Конвенції»), як основного стандартизованого акту міжнародного рівня в аспектах формування системи запобігання та протидії насильству в сім'ї, та підвищення ефективності сфери надання професійної допомоги жертвам;

– практичні положення щодо участі громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї в аспекті вирішення проблеми неефективної взаємодії громадськості з органами державної влади та місцевого самоврядування, що також включає відсутність прямої реакції органів публічної влади на статистичні відомості громадськості щодо фактів вчинення домашнього насильства, з формуванням пропозицій на законодавчому рівні встановлення обов'язку відповідних органів влади враховувати статистичні дані уповноважених суб'єктів громадянського суспільства про випадки домашнього насильства з формуванням конкретних заходів їх запобігання та протидії;

– положення компаративістичного аналізу зарубіжних моделей адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження та протидії насильства в сім'ї (США, Польща, Литва), у результаті чого звернено увагу на подальшому впровадженні в національну правову систему змін до урядового адміністрування програм допомоги жертвам насильства в аспекті збільшення фінансування та розширення спеціалізації, підвищення кваліфікації суб'єктів системи протидії насильства в сім'ї та вдосконалення взаємодії між ними, формування індивідуального підходу до ведення реєстру випадків домашнього насильства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в:

– *науково-дослідній роботі* – наукові рекомендації та висновки можуть бути використані для створення теоретико-методологічної бази удосконалення адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій сфері* – напрацювання можуть бути використані для розроблення норм адміністративного та кримінального законодавства на загальнодержавному рівні (акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України);

– *освітньому процесі* – під час підготовки та проведення лекцій, навчальних семінарських та практичних занять для здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін «Адміністративне право» та «Актуальні проблеми адміністративного права» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України (м. Київ 14–15 листопада 2018 р.), «Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень» 09–10 лютого 2019 р.), «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації висвітлено в семи наукових статтях, шість з яких опубліковано у наукових фахових виданнях України, одну – в періодичному науковому виданні іншої держави (Республіка Польща), а також в трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 232 найменувань на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** аргументовано актуальність обраної теми дисертаційного дослідження; розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; сформовано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, розкрито шляхи та форми їх упровадження; наведено апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї» містить три підрозділи, у яких розкрито насильство в сім'ї як об'єкт адміністративного права, вивчено генезис правового регулювання цього явища.

У *підрозділі 1.1 «Насильство в сім'ї: поняття, ознаки, причини та наслідки»* розтлумачено юридичну природу аналізованого поняття як предмету адміністративного права.

Під терміном «сім'я» запропоновано розуміти добровільно сформований соціальний інститут суспільства, що на основі ідейних, соціальних, особистих

та побутових правовідносин, інтересів та цінностей поєднують декілька окремих особистостей.

Під поняттям «насильство» визначено умисне діяння до фізичної особи, що завдає їй фізичного та психологічного болю, страждань, травм, задля вчинення психологічного впливу, досягнення особистих цілей, отримання вигоди чи з інших причин, порушуючи таким способом людську недоторканість та свободу.

Розкрито, що насильство в сім'ї – це підвид насильства, що виділяється сферою вчинення (у конкретній сім'ї) та полягає у завданні психологічного, фізичного та/або сексуального болю, страждань, травм, впливу, загрожуючи таким чином здоров'ю та життю постраждалої особи, що в цілому, як негативне явище, дискредитує сім'ю як соціальний інститут.

Зазначено, що виникнення домашнього насильства обумовлене низкою причин, серед яких слід виділити: психологічні особливості людей та їх схильність до вчинення насильницьких дій; низький рівень життя та інші соціально-побутові проблеми; низький рівень освіченості, правосвідомості та культури; релігійні, культурні або традиційні ідеологічні принципи, які схиляють до вчинення насильства в сім'ї; фізична залежність (психофармакологічні проблеми); проблеми правового регулювання та системи запобігання та протидії домашньому насильству.

Підрозділ 1.2 «Генезис розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї» присвячено періодизації правового регулювання в аналізованій сфері.

Доведено, що початок виникнення правового регулювання щодо насильства в сім'ї можна поєднати з прийняттям «Руської правди» – правового документу Ярослава Мудрого, яким вперше на території України нормативно врегульовувалося питання захисту неповнолітніх. Особливістю генезису розвитку правового регулювання щодо насильства в сім'ї в Україні до ХХ століття було використання патріархальних правил побудови сімейних відносин, з традиційними та неписаними правилами не використовувати насильницькі дії в сім'ї, відповідно, правове регулювання не мало нормативного характеру, а ґрунтувалось на правилах та традиціях.

Підкреслюється, що в Радянському Союзі до якого входила Україна, ще не порахували за потрібне виносити питання домашнього насильства, як окрему категорію, а тому норми тодішнього законодавства не визначали якогось спеціального покарання за вчинення такого насильства. Існування України у складі СРСР супроводжувалося фактичною відсутністю внутрішньо-національного правового регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї, що змінилось лише з ратифікацією міжнародних стандартів щодо захисту природних прав людини, рівності прав чоловіків та жінок в сім'ї, недопущення фізичного чи психологічного тиску та впливу на неповнолітніх.

Визначено, що оголошення незалежності України вплинуло на формування людиноцентристської ідеології в адміністративному праві, яка визнає людину, її права, свободи та законні інтереси вищою цінністю суспільства, що мають суворо захищатися законом, в тому числі, внутрішньо-

сімейні відносини, які впливають на природні права людини. Тому, Основним Законом України передбачено принцип охорони сім'ї, який забезпечується низкою законів та підзаконних нормативних актів. До 2017 року в Україні не було спеціалізованого нормативного акту щодо протидії насильства в сім'ї, адміністративно-правове регулювання у цій сфері ґрунтувалося на Сімейному кодексі, Цивільному кодексі, інших кодексах, які передбачають відповідальність за вчинення насильницьких дій, Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та Законі України «Про охорону дитинства». Новим етапом в розвитку адміністративно-правового регулювання протидії насильства в сім'ї стало прийняття у 2017 році спеціалізованого нормативного акту – Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», яким закріплено принципи, процедури та заходи запобігання та протидії насильству в сім'ї.

У підрозділі 1.3 «Сучасний стан адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї та основні тенденції його розвитку» визначено новітнє нормативно-правове регулювання домашнього насильства.

Розкрито, що сучасний стан адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї вирізняється активним втіленням міжнародних стандартів в аналізовану сферу.

Зроблено висновок, що особливістю нормативно-правового регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї в Україні є формування та впровадження в практичне адміністративно-правове регулювання новітньої моделі, методики та інструментарію запобігання та протидії домашньому насильству, що ґрунтується на міжнародних стандартах захисту людської недоторканості та свободи.

Розділ 2 «Види спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї та особливості їх реалізації» складається з трьох підрозділів, присвячених природі та правовому втіленню спеціальних інструментів з реалізації адміністративної діяльності з попередження насильства в сім'ї.

У підрозділі 2.1 «Терміновий заборонний припис стосовно кривдника, як спеціальний захід щодо протидії насильству в сім'ї» розкрито зміст термінового заборонного припису.

Розкрито, що спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні – це встановлені законодавством заходи превентивного та примусового характеру, що застосовуються відповідними уповноваженими суб'єктами до фізичної особи, яка здійснювала насильство в сім'ї задля попередження та припинення системного насильства в сім'ї, виправлення поведінки кривдника, захисту прав та свобод постраждалих осіб.

Визначено, що перелік спеціальних заходів щодо протидії насильству в сім'ї в Україні є вичерпним та включає чотири заходи: 1) терміновий заборонний припис – це спеціальний захід, що застосовується органами Національної поліції до кривдника задля унеможливлення його прямого та непрямого контактування з сім'єю; 2) обмежувальний припис – це судова заборона будь-якого контактування кривдника з його сім'єю; 3) взяття на

профілактичний облік кривдника з подальшим проведенням профілактичної роботи – це адміністративно-реєстраційні дії Національної поліції щодо ведення відповідного обліку осіб та здійснення щодо них спеціальної, методичної діяльності; 4) направлення на проходження програми для кривдників – це спеціальні програми, які адмініструються органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями задля формування у кривдників правильної поведінки та попередження фактів вчинення домашнього насильства.

У підрозділі 2.2 «Обмежувальний припис стосовно кривдника, як спеціальний захід щодо протидії насильству в сім'ї» охарактеризовано правову реалізацію обмежувального припису.

Розкрито, що обмежувальний припис стосовно кривдника є спеціальним адміністративним заходом щодо протидії домашньому насильству, що застосовується в судовому порядку у вигляді обмежувальної заборони кривдника втручатися в життя жертви, контактувати з жертвою чи спільно проживати на визначений судом строк з метою негайної протидії домашнього насильства, гарантування безпеки життя та здоров'я жертви.

Підрозділ 2.3 «Взяття на профілактичний облік та виконання програм для кривдників, як спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству» присвячено аналізу спеціальних інструментів – взяттю на профілактичний облік та виконанню програм для кривдників.

Сформовано, що профілактичний облік – це спеціальний адміністративно-реєстраційний захід щодо протидії домашньому насильству, що полягає у взятті кривдника на спеціальний облік для спостереженням за ним та його способом життя, а також для ведення профілактичної, виховної, роз'яснювальної роботи задля виправлення девіантної поведінки кривдника та запобігання домашньому насильству в майбутньому.

Виділено адміністративні аспекти виконання програм для кривдників: 1) типова програма для кривдників затверджується центральним органом виконавчої влади; 2) відповідальними за реалізацію програм для кривдників є локальні органи державної влади та місцевого самоврядування; 3) органи поліції можуть забезпечити присутність кривдника для виконання програми із застосуванням заходів адміністративного примусу; 4) фінансування програм та підготовка фахівців програм забезпечується відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування; 5) рішення щодо проходження програми може бути прийняте індивідуально та добровільно кривдником або примусове направлення кривдника до виконання програми судом, на строк встановлений законодавством.

Виявлено, що виконання програм для кривдників є досить ефективним методом боротьби з домашнім насильством як явищем, однак, проблеми з фінансуванням цих програм в Україні, недостатньою кваліфікованістю фахівців значно знижують практичну ефективність цього заходу у запобіганні домашнього насильства.

Розділ 3 «Концептуальні засади вдосконалення адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження

насильства в сім'ї» складається з трьох підрозділів, у яких на основі аналізу практичної діяльності уповноважених суб'єктів реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї сформовано напрямки удосконалення аналізованої сфери.

У підрозділі 3.1 «Система установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, та основні заходи, спрямовані на підвищення ефективності їх діяльності» розкрито правове становище уповноважених суб'єктів реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні.

Підкреслено, що чинним спеціалізованим законодавством України визначена складна, ієрархічно складена система органів та установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, що мають як загальну або спеціальну функціональну компетенцію щодо формування та реалізації адміністративної політики протидії та запобігання насильства в сім'ї, здійснення правоохоронної та правозахисної діяльності, підтримка постраждалих осіб.

Зазначено, що Міністерство соціальної політики України є одним із ключових суб'єктів публічного адміністрування в питаннях, що стосуються адміністративно-правового регулювання сфери запобігання та протидії домашньому насильству та відповідає за формування адміністративної політики та її безпосередню реалізацію шляхом міжнародного представництва, координації та підтримки діяльності внутрішньої системи суб'єктів запобігання та протидії насильству в сім'ї, введення аналітичної діяльності загальної ситуації фактів вчинення насильства в сім'ї в країні.

Виявлено, що Національна поліція України не є спеціально-уповноваженим суб'єктом системи запобігання та протидії домашньому насильству, однак за своїм адміністративно-правовим становищем належить до цієї системи, виконуючи превентивну, правоохоронну та правозахисну функцію щодо насильства в сім'ї. Національна поліція як публічний орган влади реалізує спеціальні заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству, застосовуючи в разі потреби заходи адміністративного примусу щодо кривдників. На органи Національної поліції безпосередньо покладено обов'язок виявлення фактів домашнього насильства, з подальшим реагуванням на них. Важливим аспектом покращення діяльності органів Національної поліції є встановлення довіри з постраждалими сім'ями, які через страх осуду з боку суспільства бояться звертатися щодо фактів вчинення домашнього насильства. Органи Національної поліції також проводять профілактичну діяльність, спільно з громадськістю, щодо надання суспільству відповідної інформації про запобігання та протидію домашньому насильству;

Акцентовано увагу, що практичною проблемою в діяльності органів Національної поліції України є затримка на факт вчинення домашнього насильства, адже часто на практиці виникають випадки невчасним реагуванням як диспетчерської служби, так і виїздом працівників поліції на заявлений факт домашнього насильства. Вирішити цю проблему можна лише шляхом збільшення державного інвестування на навчальні програми працівників поліції

та диспетчерів служби поліції, які повинні вміти належно надати першу допомогу (психологічну та фізичну) постраждалій особі, а також оцінити всі можливі ризики при факті вчинення домашнього насильства.

Підрозділ 3.2 «Роль недержавних організацій та громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї» присвячено аналізу сучасних форм взаємодії громадськості та владних суб'єктів у протидії насильству в сім'ї.

Розкрито, що участь громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї ґрунтується на принципі взаємодії влади та інституцій громадського суспільства, задля забезпечення ідеї людської недоторканості та свободи. Участь громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї здійснюється за ініціативою громадськості, їх завдання мають не адміністративну, а організаційну природу. При цьому, сфера їх діяльності тісно поєднується з адміністративною діяльністю уповноважених суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству.

Виявлено, що попередження домашнього насильства здійснюється громадськістю шляхом проведення виховної, просвітницької, навчальної діяльності серед суспільства щодо формування правильних орієнтирів у сімейних відносинах, без такого явища як домашнє насильство. Крім того, громадськість бере активну участь у реалізації спеціальних програм для кривдників щодо виправлення їх поведінки. Важливим аспектом діяльності громадськості є надання соціальних послуг, соціальної підтримки та допомоги постраждалим сім'ям, що в Україні потребує більш міцнішої фінансової підтримки держави.

У підрозділі 3.3 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження та протидії насильства в сім'ї та шляхи його впровадження в національну правову систему» проведено компаративістичний аналіз сфери попередження насильства в сім'ї.

Досвід США у сфері запобігання та протидії домашньому насильству вирізняється такими основними особливостями: 1) правове регулювання насильства в сім'ї ґрунтується на загальнодержавних законах (закони про насильство щодо жінок, про запобігання насильству в сім'ї), законах штатів, міжнародних стандартах та програмах запобігання домашньому насильству; 2) основними суб'єктами протидії домашньому насильству є органи поліції, які мають широкі повноваження, фактично поліція реагує на заяву про факт насильства та негайно приймає обмежуючі спеціальні адміністративні заходи щодо кривдника задля припинення насильства; 3) функціонують програми запобігання насильству, допомоги жертвам та реабілітації кривдників, які є обов'язковими та постійно фінансуються державою; 4) основним спеціальним адміністративним заходом протидії насильству в сім'ї є охоронний ордер, як захід різної обмежуючої та примусової дії до кривдника задля захисту інтересів та прав жертви; 5) висока ефективність діяльності суб'єктів запобігання та

протидії домашньому насильству зумовлена формуванням чітких стандартних операційних процедур реагування на факти вчинення насильства в сім'ї.

Розкрито, що домашнє насильство в Литві є лише кримінальним злочином, однак відповідно до спеціалізованого Закону про захист від насильства в близькому оточенні органи поліції при виявленні факту домашнього насильства здійснюють тимчасові адміністративні спеціальні заходи щодо унеможливлення контактування жертви та кривдника та їх спільного проживання, з подальшим проведенням досудового слідства та передачею матеріалів справи до суду. Адміністративними аспектами запобігання та протидії домашньому насильству в Литві є чітка, законодавчо визначена взаємодія органів поліції з спеціальними центрами надання допомоги жертв насильству. Профілактичну роботу щодо запобігання домашньому насильству здійснюють громадські організації та органи місцевої влади з формуванням та реалізацією відповідних стратегічних програм. Законодавством Литви передбачено різні програми, проекти державного та місцевого фінансування запобігання та протидії домашньому насильству, що формується та контролюється на урядовому рівні.

Визначено, що система запобігання та протидії насильству в сім'ї у Польщі виділяється наявністю «блакитних карт», як спеціальних адміністративних заходів у вигляді індивідуальних карт сімей, у яких були факти вчинення домашнього насильства. «Блакитні карти» є абсолютно оригінальним заходом протидії домашнього насильства, що полягає у формуванні уповноваженими суб'єктами (органами поліції, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення та спеціальних служб) бази даних про сім'ю, обставини та форми вчинення домашнього насильства, тривалість насильства, превентивні та адміністративні заходи, способи допомоги тощо, для формування індивідуального підходу для надання допомоги постраждалій сім'ї.

Аналіз досвіду європейських країн у функціонуванні системи запобігання та протидії домашнього насильства (Бельгії, Німеччини, Австрії, Швеції) дозволив виділити обмежувальні приписи як основні спеціальні адміністративні заходи протидії домашньому насильству, що застосовуються органами поліції з подальшою передачею матеріалів провадження до прокуратури або до суду. В європейських країнах розвинута система допомоги жертвам насильства, що підкріплюється відповідними стратегічними планами та фінансовими програмами.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на основі комплексного аналізу теорії адміністративного права, норм спеціалізованого законодавства та практики діяльності суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, розкрито правові засади, визначено сучасні особливості та сформовано новітні тенденції адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї. Основними з яких є такі:

1. Виділено ознаки з розкриттям наслідків вчинення насильства в сім'ї, як предмету адміністративного права: 1) за своєю суттю є процесом завдання психологічного, фізичного та/або сексуального болю, страждань, травм, впливу; 2) реалізується в конкретній сім'ї, однак вимагає публічного впливу уповноважених органів влади; 3) правовідносини щодо запобігання та протидія насильству в сім'ї є об'єктом адміністративно-правового регулювання; 4) запобігання та протидія насильству в сім'ї є одним із напрямків адміністративної діяльності відповідних уповноважених суб'єктів; 5) є негативним явищем суспільства, що дискредитує сім'ю як соціальний інститут суспільства; 6) в разі недостатньо ефективного запобігання насильству в сім'ї це явище набуває циклічного характеру та впливає на загальну захищеність особи в суспільстві.

2. Поділено загальні періоди генезису розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні: 1) період XI—XII ст. – виникнення правового регулювання щодо насильства в сім'ї шляхом прийняття «Руської правди» – правового документу, яким вперше на території України нормативно врегульовувалося питання захисту неповнолітніх; 2) період до XX ст. – використання патріархальних, традиційних правил побудови сімейних відносин, з формальними, одиничними нормами правового регулювання щодо протидії насильства; 3) період від початку XX ст. до оголошення незалежності України – відсутність належного внутрішньо-національного правового регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї, що змінилось лише з ратифікацією міжнародних стандартів щодо захисту природних прав людини, рівності прав чоловіків та жінок в сім'ї, недопущення фізичного чи психологічного тиску та впливу на неповнолітніх; 4) період від 1991 до 2017 років – формування людиноцентристської ідеології в адміністративному праві, яка визнає принцип охорони сім'ї та сімейних цінностей, прийняття загальних нормативних актів щодо врегулювання сімейних відносин та протидії будь-якої форми насильства; 5) період з 2017 до 2021 років – прийняття спеціалізованого нормативного акту – Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», яким закріплено принципи, процедури та заходи запобігання та протидії насильству в сім'ї; 6) теперішній час – новітній етап, який повинен характеризуватися активним впровадженням міжнародних стандартів щодо запобігання та протидії насильства в сім'ї, але через військову ситуацію в країні цей процес не може бути запущено.

3. Розкрито, що нормативно-правове регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї ґрунтується на Конституції України, принципах недоторканості та свободи, що гарантуються нормами міжнародного рівня, національних спеціальних та загально-діючих законах, підзаконних актах (Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, інших суб'єктів системи запобігання та протидії домашньому насильству), внутрішньо-діючих інструкцій, у яких встановлюється методика запобігання та протидії домашньому насильству.

4. Підкреслено, що перелік спеціальних заходів щодо протидії насильству в сім'ї в Україні є вичерпним та включає чотири заходи: 1) терміновий заборонний припис – це спеціальний захід, що застосовується органами Національної поліції України до кривдника задля унеможливлення його прямого та непрямого контактування з сім'єю; 2) обмежувальний припис – це судова заборона будь-якого контактування кривдника з його сім'єю; 3) взяття на профілактичний облік кривдника з подальшим проведенням профілактичної роботи – це адміністративно-реєстраційні дії Національної поліції України щодо ведення відповідного обліку осіб та здійснення щодо них спеціальної, методичної діяльності; 4) направлення на проходження програми для кривдників – це спеціальні програми, які адмініструються органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями задля формування у кривдників правильної поведінки та попередження фактів вчинення домашнього насильства.

5. Сформовано, що обмежувальний припис стосовно кривдника як адміністративний захід має такі особливості: 1) порядок застосування регулюється спеціалізованим, адміністративним та цивільно-процесуальним законодавством; 2) обмежувальний припис є негайною протидією домашньому насильству; 3) застосовується на обмежувальний строк – до 6 місяців; 4) процесуально реалізується в судовому порядку (цивільне судочинство) за заявою жертви, її представників або родичів; 5) при накладенні обмежувального припису суд проводить оцінку ризиків, тобто фактичне оцінювання потенційної загрози життю та здоров'ю жертви; 6) при застосуванні обмежувального припису можуть бути обмежені майнові права кривдника; 7) суб'єктами регулювання обмежувального припису як адміністративного заходу є суд та органи поліції, як фактично втілюють цю заборону для захисту жертви; 8) застосування обмежувального припису тягне за собою необхідність застосування ще одного спеціального адміністративного заходу – взяття на профілактичний облік кривдника.

6. Визначено, що профілактичний облік – це спеціальний адміністративно-реєстраційний захід щодо протидії домашньому насильству, що полягає у взятті кривдника на спеціальний облік для спостереження за ним та його способом життя, а також для ведення профілактичної, виховної, роз'яснювальної роботи задля виправлення девіантної поведінки кривдника та запобігання домашньому насильству в майбутньому. Виділено специфіку профілактичного обліку як спеціального заходу протидії домашньому насильству: 1) взяття на профілактичний облік кривдника можливе лише після факту вчинення домашнього насильства; 2) завданням профілактичного обліку є спостереження за діяльністю кривдника, а метою є виправлення його девіантної поведінки та запобігання домашньому насильству; 3) уповноваженими суб'єктами взяття на профілактичний облік кривдника є органи поліції (ювенальна превенція); 4) строк взяття на профілактичний облік кривдника має бути чітко встановленим та обмеженим; 5) органи поліції зобов'язані контролювати виконання умов профілактичного обліку; 6) профілактичний облік супроводжується обов'язковим проведенням

профілактичної роботи з кривдником як спеціальної виховної, роз'яснювальної діяльності; 7) зняття з профілактичного обліку здійснюється на визначених підставах у відповідній процедурі.

7. Розкрито, що адміністративна специфіка системи суб'єктів, на які покладається обов'язок щодо здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні полягає у функціонуванні чотири ланкової системи суб'єктів, що у тісній взаємодії формують та реалізують державну політику запобігання та протидії домашньому насильству. Найвищий рівень належить спеціально-уповноваженим органам, які виконують найбільший обсяг адміністративних повноважень щодо формування відповідної державної політики. Інші органи та установи, загальні та спеціалізовані служби є безпосередніми реалізаторами державної політики, на них покладено обов'язок застосування відповідних адміністративних заходів, інструментів та дій з запобігання та протидії домашньому насильству. Неурядові громадські організації, окремі громадяни та інші інституції громадянського суспільства допомагають суб'єктам публічного адміністрування та своїми організаційними, просвітницькими, виховними діями попереджують домашнє насильство як негативне явище суспільства.

8. Виділено чотири основні форми участі громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї: 1) взаємодія громадськості з органами державної влади та місцевого самоврядування щодо формування та реалізації державної політики запобігання та протидії домашньому насильству; 2) проведення виховної, просвітницької, навчальної діяльності серед суспільства щодо формування правильних орієнтирів у сімейних відносинах та моральних цінностей у сім'ї; 3) реалізація спеціальних програм для кривдників щодо виправлення їх поведінки; 4) надання соціальних послуг, соціальної підтримки та допомоги постраждалим сім'ям від домашнього насильства.

9. Проведено аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження та протидії насильства в сім'ї, в результаті якого виділено загальну тенденцію застосування обмежувальних приписів як основних спеціальних заходів, що застосовуються органами поліції з подальшою передачею матеріалів провадження до прокуратури або до суду, та функціонуванням розвинених систем надання допомоги постраждалим сім'ям, з відмінностями у видах приписів (досвід США у наявності видів спеціальних охоронних ордерів), формах взаємодії суб'єктів системи протидії насильству (досвід Литви щодо взаємодії органів поліції з спеціальними центрами надання допомоги жертв насильству), наявності індивідуальних способів запобігання та протидії насильству в сім'ї (досвід Польщі щодо індивідуальних карт сімей, у яких були факти вчинення домашнього насильства).

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Притолюк Н. М. Адміністративні аспекти участі громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї. *Юридична наука*. 2019. №11. Том 2. С. 123–127.

2. Притолюк Н. М. Поняття та ознаки насильства в сім'ї як предмету адміністративного права в Україні. *Юридична наука*. 2019. №12. Том 2. С. 145–151.

3. Притолюк Н. М. Нормативно-правове регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї в Україні. *KELM*. 2020. № 3-4. С. 134–139 (Республіка Польща)

4. Притолюк Н. М. Національна поліція як суб'єкт запобігання та протидії насильству в сім'ї. *Юридична наука*. 2020. №7. С. 137–143.

5. Притолюк Н. М. Адміністративна специфіка системи суб'єктів, на які покладається обов'язок щодо здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні. *Юридична наука*. 2020. №8. С. 157–162.

6. Притолюк Н. М. Запобігання домашньому насильству в Україні: адміністративна сутність. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 2. Том 2. С. 46–51.

7. Притолюк Н. М. Спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 2. С. 120–125.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Притолюк Н. М. Новітні види форм участі громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї в Україні. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ 14–15 листопада 2018 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2018. С. 34–36.

9. Притолюк Н. М. Сучасний погляд на поняття насильства в сім'ї як предмету адміністративного права в Україні. *Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 09–10 лютого 2019 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 38–40.

10. Притолюк Н. М. Характеристика спеціальних адміністративних заходів щодо протидії насильству в сім'ї в Україні. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 32–34.

АНОТАЦІЯ

Притолюк Н. М. Адміністративно-правове регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Кропивницький, 2022.

У дисертації на основі комплексного аналізу теорії адміністративного права, норм спеціалізованого законодавства та практики діяльності суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, розкрито правові засади, визначено сучасні особливості та сформовано новітні тенденції адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї.

Виділено ознаки насильства в сім'ї, як предмету адміністративного права: 1) за своєю суттю є процесом завдання психологічного, фізичного та/або сексуального болю, страждань, травм, впливу; 2) реалізується в конкретній сім'ї, однак вимагає публічного впливу уповноважених органів влади; 3) правовідносини щодо запобігання та протидія насильству в сім'ї є об'єктом адміністративно-правового регулювання; 4) запобігання та протидія насильству в сім'ї є одним із напрямків адміністративної діяльності відповідних уповноважених суб'єктів; 5) є негативним явищем суспільства, що дискредитує сім'ю як соціальний інститут суспільства; 6) в разі недостатньо ефективного запобігання насильству в сім'ї це явище набуває циклічного характеру та впливає на загальну захищеність особи в суспільстві.

Поділено загальні періоди генезису розвитку адміністративно-правового регулювання реалізації заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні.

Розкрито, що нормативно-правове регулювання запобігання та протидії насильству в сім'ї ґрунтується на Конституції України, принципах недоторканості та свободи, що гарантуються нормами міжнародного рівня, національних спеціальних та загально-діючих законах, підзаконних актах (Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, інших суб'єктів системи запобігання та протидії домашньому насильству), внутрішньо-діючих інструкцій, у яких встановлюється методика запобігання та протидії домашньому насильству.

Сформовано особливості обмежувального припису стосовно кривдника як адміністративного заходу. Визначено поняття та специфіку профілактичного обліку як спеціального адміністративного заходу протидії домашньому насильству. Розкрито адміністративну специфіку системи суб'єктів, на які покладається обов'язок щодо здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в Україні.

Виділено чотири основні форми участі громадськості в реалізації заходів, спрямованих на попередження насильства в сім'ї: 1) взаємодія громадськості з органами державної влади та місцевого самоврядування щодо формування та реалізації державної політики запобігання та протидії домашньому насильству; 2) проведення виховної, просвітницької, навчальної діяльності серед суспільства щодо формування правильних орієнтирів у сімейних відносинах та моральних цінностей у сім'ї; 3) реалізація спеціальних програм для кривдників

щодо виправлення їх поведінки; 4) надання соціальних послуг, соціальної підтримки та допомоги постраждалим сім'ям від домашнього насильства.

Проведено аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження та протидії насильства в сім'ї, в результаті якого виділено загальну тенденцію застосування обмежувальних приписів як основних спеціальних заходів, що застосовуються органами поліції з подальшою передачею матеріалів провадження до прокуратури або до суду, та функціонуванням розвинених систем надання допомоги постраждалим сім'ям, з відмінностями у видах приписів (досвід США у наявності видів спеціальних охоронних ордерів), формах взаємодії суб'єктів системи протидії насильству (досвід Литви щодо взаємодії органів поліції з спеціальними центрами надання допомоги жертв насильству), наявності індивідуальних способів запобігання та протидії насильству в сім'ї (досвід Польщі щодо індивідуальних карт сімей, у яких були факти вчинення домашнього насильства).

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, громадськість, захисний припис, насильство, поліція, попередження, правові заходи, профілактичний облік, публічна адміністрація, сім'я, спеціальні заходи.

SUMMARY

Prytoliuk N. Administrative and legal regulation of the implementation of special measures to prevent violence in the family. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for the scientific degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 «Administrative law and process; finance law; information law». – Scientific Institute of Public Law, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University. – Kropyvnytskyi, 2022.

The dissertation, based on a comprehensive analysis of the theory of administrative law, the norms of specialized legislation and the practice of the subjects of prevention and countermeasures against domestic violence, revealed the legal principles, defined modern features and formed the latest trends in the administrative and legal regulation of the implementation of special measures for the prevention of domestic violence.

It was revealed that violence in the family is a subtype of violence that is distinguished by the scope of the commission (in a specific family) and consists in inflicting psychological, physical and/or sexual pain, suffering, injuries, impact, thus threatening health and life of the affected person, which in general, as a negative phenomenon, discredits the family as a social institution.

The signs of family violence as a subject of administrative law are highlighted: 1) in its essence, it is a process of inflicting psychological, physical and/or sexual pain, suffering, trauma, impact; 2) is implemented in a specific family, but requires public influence of authorized authorities; 3) legal relations regarding the prevention and counteraction of violence in the family are the object of administrative and legal regulation; 4) prevention and counteraction of violence in the family is one of the areas of administrative activity of the relevant authorized subjects; 5) is a negative

phenomenon of society that discredits the family as a social institution of society; 6) in the case of insufficiently effective prevention of violence in the family, this phenomenon acquires a cyclical nature and affects the general security of a person in society.

The general periods of the genesis of the development of administrative and legal regulation of the implementation of measures to prevent family violence in Ukraine are divided.

It was revealed that the legal regulation of prevention and counteraction of family violence is based on the Constitution of Ukraine, the principles of inviolability and freedom guaranteed by international standards, national special and general laws, by-laws (of the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, central bodies of executive power, other subjects of the system of prevention and countermeasures against domestic violence), internal instructions, which establish the method of prevention and countermeasures against domestic violence.

The peculiarities of the restrictive prescription against the offender as an administrative measure have been formed. The concept and specifics of preventive accounting as a special administrative measure against domestic violence are determined. The administrative specifics of the system of entities entrusted with the responsibility of implementing measures to prevent domestic violence in Ukraine have been revealed.

Four main forms of public participation in the implementation of measures aimed at preventing domestic violence have been identified: 1) interaction of the public with state authorities and local self-government bodies regarding the formation and implementation of the state policy of preventing and combating domestic violence; 2) carrying out educational, educational, educational activities among society regarding the formation of correct guidelines in family relations and moral values in the family; 3) implementation of special programs for offenders to correct their behavior; 4) provision of social services, social support and assistance to families affected by domestic violence.

The analysis of the foreign experience of the administrative and legal regulation of the implementation of special measures to prevent and counter violence in the family was carried out, as a result of which the general trend of the use of restrictive orders as the main special measures applied by the police authorities with the subsequent transfer of the proceedings to the prosecutor's office or to the court was highlighted. and the functioning of developed systems of providing assistance to affected families, with differences in the types of prescriptions (the experience of the USA in the presence of types of special protection orders), the forms of interaction of the subjects of the anti-violence system (the experience of Lithuania regarding the interaction of police authorities with special centers for providing assistance to victims of violence) , the availability of individual methods of preventing and countering violence in the family (Poland's experience with individual maps of families that have committed acts of domestic violence).

Keywords: administrative and legal regulation, public, protective order, violence, police, warnings, legal measures, preventive accounting, public administration, family, special measures.

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.**

Підп. до друку 13.10.2022 р. Формат 60×90/16. Папір офсетн.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 9682.

---

*РЕДАКЦІЙНО–ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24–59–84.
Факс.: (0522) 24–85–44.
E–Mail: mails@cuspu.edu.ua*

